
¹ Yuliya Idak,
² Olha Malynovska

¹ Юлія Ідак,
² Ольга Малиновська

e-mail: yuliia.v.idak@lpnu.ua
orcid: 0000-0002-1123-5759
e-mail: olha.h.malynovska@lpnu.ua
orcid: 0009-0002-7317-1241

УДК 711.2+711.58+502.3

ПЕРЕХІДНІ ФОРМИ МІСЬКОГО ПРОСТОРУ ЯК СЕРЕДОВИЩЕ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ТА НОВИХ МОЖЛИВОСТЕЙ

TRANSITIONAL FORMS OF URBAN SPACE AS AN ENVIRONMENT OF FUNCTIONAL UNCERTAINTY AND EMERGING POSSIBILITIES

Keywords: urban space, post-industrial territories, transformations, limitations.

Ключові слова: міський простір, постпромислові території, трансформації, обмеженість.

¹ *Professor of the Department of Urban Planning,
Lviv Polytechnic National University, Lviv*

¹ *професор кафедри містобудування, Національний
університет «Львівська політехніка», Львів*

² *Assistant of the Department of Urban Planning, Lviv
Polytechnic National University, Lviv*

² *асистент кафедри містобудування, Національний
університет «Львівська політехніка», Львів*

<https://doi.org/10.23939/sa2025.02.093>

Abstract

The article examines the phenomenon of liminality as an analytical framework for understanding urban transformations in the context of post-industrial development. The study focuses on socio-cultural, morphological, and ecological dimensions of change. The research problem arises from the increasing number of urbanized areas that have lost their original functional roles and no longer align with traditional zoning principles or typological classifications. In this context, the article foregrounds the need for both theoretical and practical rethinking of urban spaces that exist in a state of in-betweenness – so-called *liminal spaces*.

The article emphasizes that liminal spaces, such as temporarily abandoned, transitional, or peripheral zones, are acquiring new meanings and potentials that transcend functional rationalism. In this context, particular attention is given to two large-scale case studies: HafenCity in Hamburg (Germany) and King's Cross in London (United Kingdom), which exemplify sustainable models of reimagining post-industrial territories by integrating cultural, commercial, residential, and public functions. Additionally, the article examines green urban spaces, specifically Landschaftspark Duisburg-Nord and the High Line Park, as examples that demonstrate the significance of an ecological design approach aimed at revitalizing the urban landscape.

The aim of the article is to justify the relevance of applying the concept of liminality as an analytical approach to interpreting urban transformations, using the example of post-industrial and green urban spaces. The conclusions emphasize that liminal spaces are not only indicators of urban dysfunction or decline but also markers of areas with significant transformational potential, requiring interdisciplinary reflection and flexible strategies for reconstruction and modernization.

Анотація

У статті розглянуто феномен ліміальності як аналітичний інструмент для вивчення трансформацій міського середовища в умовах пост-індустріального розвитку через призму соціо-культурних, морфологічних та екологічних змін. Проблематика зумовлена зростаючою кількістю урбанізованих територій, які втратили своє первинне функціональне призначення і більше не відповідають традиційним схемам зонування та типологічним класифікаціям. У цьому контексті актуалізовано проблему теоретичного й практичного осмислення міських просторів, що перебувають у стані між визначеністю та невизначеністю – так званих *ліміальних просторів*.

Зазначено, що ліміальні простори, як тимчасово занедбані, транзитні або периферійні зони, набувають нових значень і можливостей, що виходять за межі функціонального раціоналізму. У цьому контексті приділено увагу двом масштабним об'єктам – HafenCity у Гамбурзі (Німеччина) та King's Cross у Лондоні (Велика Британія), які репрезентують моделі сталого переосмислення постіндустріальних територій із поєднанням культурних, комерційних, житлових та публічних функцій. Окремо розглянуто приклади озеленених просторів (зокрема, Landschaftspark Duisburg-Nord і High Line Park), які демонструють важливість екологічного підходу у проєктуванні, спрямованому на оновлення міського ландшафту.

Метою статті є обґрунтування доцільності застосування концепції ліміальності як аналітичного підходу до інтерпретації трансформацій міського середовища на прикладі постіндустріальних і озелених урбаністичних просторів. У висновках підкреслено, що ліміальні простори є не тільки індикаторами урбаністичних непорозумінь або занепаду, а й маркерами зон із значними трансформаційними можливостями, які потребують міждисциплінарного осмислення та гнучких стратегій реконструкції й модернізації.

Постановка проблеми

У сучасному дискурсі теорії архітектури та містобудування зберігається інтерес до просторів, які функціонують як самостійні морфологічні та соціокультурні одиниці, інтерпретовані через призму процесів, що відбуваються на межі між стабільними та динамічними структурами міського середовища. Поряд з цим спостерігається зростання уваги до вивчення складних механізмів просторової організації в урбанізованих середовищах. Вони охоплюють не тільки фізичну структуру, але й соціокультурні, економічні та екологічні аспекти, а також спрямовані на визначення динаміки розвитку міських територій в умовах глобальних змін та постійних трансформацій. Йдеться про форми, що виникають внаслідок трансформаційного постіндустріального розвитку занедбаних територій, які виходять за межі традиційних схем функціонального зонування та типологічної класифікації. У цьому контексті все більше уваги приділяється феномену *лімінальних просторів* – транзитних, проміжних, периферійних або тимчасово занедбаних територій, що знаходяться на межі між функціональним використанням і просторовою невизначеністю. Ці простори є не тільки фізичним відображенням змін у міському середовищі, але й резонаторами глибших соціокультурних трансформацій: змін у способах використання, сприйнятті та репрезентації культурного ландшафту.

З огляду на швидкі зміни в урбаністичному розвитку та нові виклики, що постають перед містами внаслідок постіндустріальних трансформацій, вивчення лімінальних просторів набуває актуальності. Відображаючи не тільки фізичні зміни міського середовища, а й соціокультурні процеси, вони потребують додаткового вивчення та осмислення через призму містобудівного планування та концептуалізації урбаністичних ландшафтів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Поняття лімінальності вперше було введено у науковий обіг в антропологічному контексті Арнольдом ван Геннепом у праці *The Rites of Passage* (Gennep, 2019). Тут автор описав проміжні стани переходу між соціальними статусами. Така концепція згодом була адаптована до оцінки стану урбанізованих структур як метафора до міських просторів, які за способом використання є транзитними і характеризуються певною невизначеністю. Подальший розвиток ідей лімінальності у просторовому контексті продемонстрував Петер Гефт у дослідженні *Betwixt and Between: Zones as Liminal and Deterritorialized Spaces* (Heft, 2021). У праці розглянуто території, що виходять за межі звичних рамок функціонального використання і розглядаються як простори відкритості та можливостей для нових соціокультурних практик. Концепція *порожнеча* (фр. *terrain vague*), сформульована Ігнасі де Солà-Моралесом, отримала детальну інтерпретацію в роботах П. Баронна і М. Маріані (Baron & Mariani, 2013) та в огляді на платформі *Estudo Prévio* (Prévio, 2020). Ці джерела розглядають забуті, занедбані або проміжні ділянки як носії урбаністичної пам'яті та естетичних можливостей поза межами раціональної логіки планування. Марк Оже у праці *Немісія: Вступ до антропології супермодернізму* (Augé, 1995) запропонував критичну концепцію простору, в якому зникає індивідуальне сприйняття ідентичності – автостради, аеропорти, торгові центри – що також можуть інтерпретуватись як лімінальні у соціальному сенсі. У контексті сучасної екології сприйняття варта уваги стаття А. Діль та М. Льюїс (Diel & Lewis, 2022) *Structural deviations drive an uncanny valley of physical places*, де простори з порушеннями структури ідентифікуються як ті, що викликають відчуття дискомфорту й невизначеності, що корелює з відчуттям «між» у лімінальних зонах.

В українському науковому дискурсі проблематика функціонального використання міських просторів та специфіки їх просторової організації зберігає свою актуальність, що засвідчують численні наукові розвідки. Основні дослідницькі акценти у цьому контексті зосереджені на осмисленні феномену громадського простору в межах парадигми сталого розвитку міського середовища, а також на пошуку інструментів його типологізації та вимірювання як структурно-організаційної одиниці. Важливий внесок у цьому напрямі зроблено в роботах Н. Соснові (2016; 2021), де порушено питання формальної ідентифікації громадських просторів та їх ролі у формуванні цілісної урбаністичної структури.

Мета статті

Метою статті є обґрунтування доцільності застосування концепції лімінальності як аналітичного підходу до інтерпретації трансформацій міського середовища на прикладі постіндустриальних і озелених урбаністичних просторів. Дослідження спрямоване на з'ясування ролі лімінальних просторів у процесах адаптації та модернізації міських структур в умовах постіндустриального, кризового та сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу

У сучасному контексті міських трансформацій та зростаючої складності просторових, соціальних і культурних взаємодій дедалі більшої актуальності набуває дослідження впливу цифрового середовища та віртуальної реальності на сприйняття і концептуалізацію міського простору. Такі інтерпретації знайшли своє вираження через призму:

- 1) категорії знання, влади та повсякденності, які визначають способи соціалізації просторових форм (Lefebvre, 1991);
- 2) трансформацій, зумовлених глобалізацією та становленням інформаційного суспільства (Castells, 1996);
- 3) аналізу утопій, ідеологій та соціальних рухів, що формують просторову уяву (Harvey, 2000);
- 4) появи нових форм просторової логіки, зумовлених мережевими інформаційними структурами (Soja, 1996; Castells, 1996).

Останнє – це те, що особливо стосується молодого покоління, для якого цифрові платформи, соціальні мережі, ігрові середовища та віртуальні ландшафти є не тільки засобами комунікації або розваги, але й формами просторового досвіду. У цих середовищах формується специфічний віртуальний спосіб просторового мислення, який суттєво впливає на сприйняття реального міста – його образів, меж, функціонально-планувальної структури та можливих сценаріїв розвитку. Віртуальні простори в цьому контексті постають як своєрідні «немісця» (Augé, 1995), які, попри свою нефізичність, набувають реального значення у формуванні соціальної уяви та колективного досвіду.

З огляду на зміну способів сприйняття й уявлення міського простору, особливого значення набувають ті стани урбаністичної невизначеності, які не піддаються жорсткій класифікації або фіксації. Саме в цьому контексті концепт «лімінальний простір» дозволяє аналітично охопити *перехідні, неоднозначні простори, що постають на межі між матеріальним і віртуальним, між застарілим і потенційним, між функціонально вичерпаним і потенційно трансформованим*.

Звернення до концепції лімінальності у поєднанні з аналізом цифрових просторів відкриває можливості для інтерпретації міської динаміки як процесу постійного переходу, переформатування та адаптації до нових викликів – не тільки фізичних або соціально-економічних, але й ментальних і когнітивних, що виникають унаслідок взаємодії реального та віртуального середовищ.

Явище лімінальності за останні десятиліття набуло значного поширення в міждисциплінарному науковому дискурсі – від антропології та психології до культурної географії, соціології простору й урбаністики. Його еволюція засвідчує зміщення фокусу від трактування лімінальності як суто соціокультурного феномену (Genner, 2019) до розуміння його як структурного компонента середовища життєдіяльності людини, що виявляється в автономних, гібридних або транзитних просторових утвореннях (Diel and Lewis, 2022; Neft, 2021).

Поняття *лімінальності* (від лат. *līmen* – поріг, межа) має міждисциплінарне походження й було введене в науковий обіг французьким етнографом Арнольдом ван Геннепом (*Arnold van Genner*) у його фундаментальній праці *Les Rites de Passage* (1909) (Genner, 2019, p. 2). Тут цим словом позначено проміжну фазу в ритуалах переходу – між *відокремленням* (англ. *separation*) та *включенням* (англ. *incorporation*). У 1960–1970-х рр. концепція лімінальності зазнала суттєвого теоретичного розширення завдяки працям британського антрополога Віктора Тернера (англ. *Victor Turner*), який інтерпретував її не тільки як перехідний етап між соціальними статусами, а як просторово-часовий стан невизначеності та відкритості до трансформацій (Turner, 1969). В. Тернер

підкреслював, що лімінальність створює умови для формування нових форм суб'єктності, альтернативних структур і тимчасових спільнот (*communitas*), що перебувають поза межами інституціоналізованих норм. У такому трактуванні лімінальність постає як зона можливостей, у якій може відбуватися зміна соціальних ролей, символічних порядків і колективної ідентичності.

У ХХІ ст. лімінальність набула нового змістового наповнення в контексті гуманітарних, соціальних і урбаністичних досліджень. Її застосовують для аналізу гібридних, транзитних або невизначених станів – не тільки індивідуальних або соціокультурних, але й просторових. Особливої уваги заслуговує використання цього поняття в урбаністиці, де воно позначає простори, які функціонують «на межі» – між функціями, статусами, нормативними режимами та етапами розвитку міського середовища.

Для містобудування важливим є осмислення лімінальності в контексті вивчення особливостей формування та функціонування маргінальних, занедбаних і перехідних просторів. Значну роль у цьому процесі відіграли праці Ігнасіо Сола-Моралеса (ісп. *Ignasi de Solà-Morales, Terrain Vague, 1995*) (Barron and Mariani, 2013; Prévio, 2020), де занедбані ділянки міста розглядають як «порожні простори потенціалу». У цьому ж ключі розвиваються ідеї про *non-places* Марка Оже (англ. *Marc Augé, Non-Places: Introduction to an Anthropology of Supermodernity, 1995*), де йдеться про анонімність транзитних просторів глобалізованих міст.

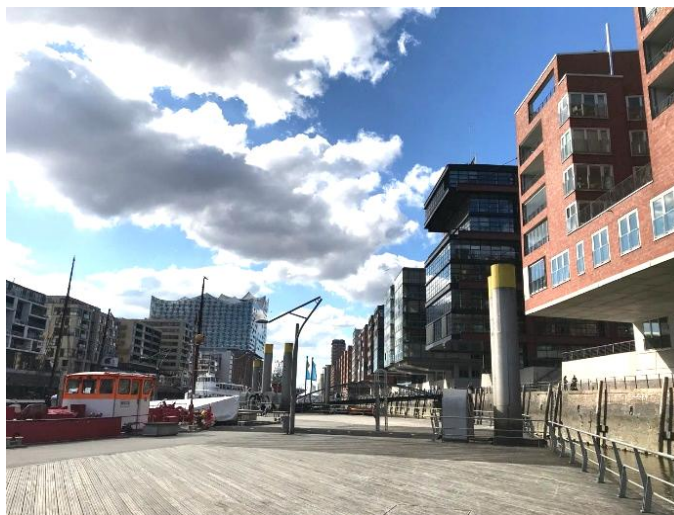
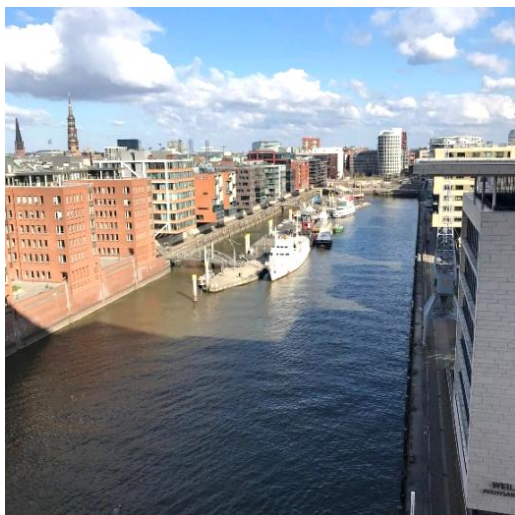
Лімінальні простори, на відміну від усталених міських структур, вирізняються тимчасовістю, відкритістю до переосмислення, втратою початкової функції або перебуванням у стані очікування нової. Такими характеристиками наділені покинуті індустріальні зони, транспортні коридори, занедбані двори, буферні території, тимчасові поселення тощо. Їх об'єднує не тільки морфологічна невизначеність, а й семантична відкритість, яка робить їх надзвичайно чутливими до соціальних і культурних змін.

У практиці архітектури та містобудування у ХХІ ст. продовжується зберігатися інтерес до просторів, які функціонують як самостійні морфологічні й соціокультурні одиниці та інтерпретуються через призму тих процесів, що відбуваються на межі між стабільними та динамічними структурами міського середовища. У цьому контексті сучасні перетворення міських просторових одиниць, таких як *HafenCity* у Гамбурзі (Німеччина) або *King's Cross* у Лондоні (Велика Британія), демонструють не тільки можливості адаптації та реконструкції занедбаних територій, які раніше перебували у стані невизначеності та функціональної невизначеності, але й вказують на широкі перспективи для створення мегаструктур у межах міської території. Практика перетворення таких просторів показує, що потенціал для їх подальших змін є необмеженим, оскільки ці території залишаються відкритими для інтеграції нових функцій і форм.

HafenCity у Гамбурзі (Німеччина) – це один з найбільших проєктів внутрішньоміської трансформації в Європі (див. рисунок). Район розташований на території колишнього порту на острові Грасбрук (на річці Ельба). Загальна площа ділянки, що підпадала під модернізацію, становила 157 га, з яких 127 га – суходіл. Проєкт передбачав створення понад 2,5 млн м² загальної площі забудови, включаючи понад 7 500 житлових одиниць для приблизно 16 000 мешканців та робочі місця для близько 45 000 осіб (Praticò, 2015). Станом на 2025 р. тут поєднано житлову, комерційну, культурну та освітню функції. Близько 38 % території відведено під громадські відкриті простори, включаючи парки, площі та набережні (Hafencity, 2022).

King's Cross у Лондоні (Англія) зазнав масштабної трансформації, перетворившись із занедбаної індустріальної зони на сучасний міський квартал. Проєкт охоплює площу приблизно 27 га і включає 1 700 нових житлових одиниць, приблизно 395 000 м² офісних приміщень, а також численні громадські простори, парки, магазини та ресторани (Moore, 2024).

Центральною ідеєю проєкту було збереження та адаптивне переосмислення історичних будівель, зокрема комплексу *Coal Drops Yard*, який трансформували для сучасного використання із дотриманням принципів збереження архітектурної спадщини району. Розвиток території також включав інтеграцію освітніх інституцій, зокрема *Central Saint Martins*. Такий підхід сприяв формуванню культурного та соціального різноманіття (Graham, 2024).

HafenCity, Гамбург (Німеччина): приклади ревіталізації колишніх портових територій із формуванням сучасних громадських просторів та інтеграцією історичної забудови

Окремо заслуговують на увагу проєкти, які зосереджуються на екологічній реабілітації постіндустріального середовища. Озеленені міські простори, як-от *Landschaftspark Duisburg-Nord* (Німеччина) (Latz, 2001), створений на місці колишнього металургійного комбінату у 1990-х роках за проєктом Пітера Лаца, і *High Line Park* (США), розташований на трансформованій підвищеній залізничній колії в Нью-Йорку (2009) (Terragni, Corner & Diller Scofidio + Renfro, 2015), розглядають як приклади застосування екологічного і ландшафтно-орієнтованого підходу в реінтерпретації лімінальних просторів. Обидва простори не тільки відновлюють екологічну цілісність міського ландшафту, а й формують нові сценарії соціального використання міста.

У контексті подібних трансформацій, що поєднують збереження спадщини, культурне переосмислення та екологічну адаптацію, в українській практиці також з'являються приклади, які відповідають цим підходам. Один із них – *Jem Factory* у Львові, що демонструє спробу ревіталізації індустріального середовища з акцентом на створення відкритого, креативного простору для локальних спільнот. У першій чверті ХХІ ст. територія колишнього заводу «Кінескоп» є прикладом багатофункціонального кластеру із переважанням культурних, освітніх та торгових функцій. У процесі ревіталізації значну увагу приділено збереженню автентичних архітектурних елементів, а також формуванню нових суспільних сценаріїв використання простору. Як і в попередніх західноєвропейських прикладах, трансформація цього лімінального простору стала каталізатором не тільки архітектурно-містобудівних змін, а й ширших урбаністичних процесів, що охоплюють формування ідентичності місця, розвиток міської культури та активізацію громадських ініціатив.

Отже, лімінальні простори, перебуваючи в стадії тимчасового переходу та завдяки своїй здатності поєднувати історичні елементи з інноваційними архітектурними рішеннями, є платформою для розвитку нових урбаністичних моделей, включаючи ті великомасштабні зміни у структурі міста, що стосуються соціальних, економічних та культурних аспектів.

Висновки

Лімінальні простори у містобудівному контексті варто розглядати не як фіксовану типологічну категорію, а як перехідний стан, що виникає в процесі трансформації міського середовища. Цей стан характеризується тимчасовою невизначеністю, відкритістю до нових морфологічних, соціальних та функціональних конфігурацій. Лімінальність виступає як індикатор просторової та структурної можливості, яка передуює створенню нових форм міського життя.

Приклади таких трансформацій, коли лімінальний простір охоплює ширше коло явищ, ніж традиційне уявлення про постіндустріальні території, є HafenCity у Гамбурзі та King's Cross у

Лондоні. Вони дозволяють простежити, як колишні промислові та інфраструктурні зони, проходячи фазу лімінальності, набували нової міської ідентичності. У своєму лімінальному стані ці території не мали ще чітко закріплених функцій, але вже вийшли за межі старих індустріальних сценаріїв, і саме цей етап створив потенціал для формування інноваційних міських структур. Зрештою, результатом таких трансформацій стали всесвітньо відомі урбаністичні кластери, які у першій чверті XXI ст. сприймаються як взірці сучасної практики адаптивного розвитку.

Отже, лімінальний стан є ключовим етапом у просторовій еволюції міста, що створює передумови для реалізації масштабних архітектурно-містобудівних концепцій, включаючи екологічні ініціативи, як-от High Line Park у Нью-Йорку чи Landschaftspark Duisburg-Nord у Німеччині. Ці приклади підтверджують, що лімінальність може слугувати платформою не тільки для архітектурного експерименту, а й для переосмислення ціннісної природи міського простору.

Бібліографія

- Augé M. (1995). *Non-places: Introduction to an anthropology of supermodernity* (J. Howe, Trans.). Verso. (Original work published 1992)
- Augé M. (1995). *Non-places. non-places introduction to an anthropology of supermodernity*. Translated by John Howe. London; New York: VERSO.
- Barron P. and Mariani M. (2013). *Terrain Vague*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203552172>
- Castells M. (1996). *The rise of the network society* (Vol. 1). Blackwell.
- Diel A. and Lewis M. (2022). Structural deviations drive an uncanny valley of physical places. *Journal of Environmental Psychology*, 82, p. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2022.101844>
- Dovey K. (2010). *Becoming Places: Urbanism / Architecture / Identity / Power*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203875001>
- Gennep A. van (2019). *The Rites of Passage, Second Edition*. University of Chicago Press.
- Graham H. (2024). Regen X: the £3 billion making of King's Cross. [online] *The Times*.com. Available at: https://www.thetimes.com/life-style/property-home/article/regen-x-the-3-billion-making-of-kings-cross-mnm3bcqj0?utm_source=chatgpt.com®ion=global [8 May 2025].
- Hafencity (2022). *HafenCity and its development in figures. Facts & figures*. [online] Available at: https://www.hafencity.com/en/overview/facts-figures?utm_source=chatgpt.com [8 May 2025].
- Harvey D. (1989). *The condition of postmodernity: An enquiry into the origins of cultural change*. Blackwell.
- Harvey D. (2000). *Spaces of hope*. University of California Press.
- Heft P. (2021). *Betwixt and Between: Zones as Liminal and Deterritorialized Spaces*. DOAJ (DOAJ: Directory of Open Access Journals).
- Latz P. (2001). *Landscape Park Duisburg-Nord: The metamorphosis of an industrial site*. In: Waldheim, C. (ed.), *The Landscape Urbanism Reader*. Princeton Architectural Press.
- Lefebvre H. (1991). *The production of space* (D. Nicholson-Smith, Trans.). Blackwell. (Original work published 1974)
- Moore R. (2024). 'Nervous of its own boldness': the (almost) radical rebirth of King's Cross. [online] *the Guardian*. Available at: https://www.theguardian.com/artanddesign/2024/apr/28/the-almost-radical-rebirth-of-kings-cross-london-alison-brooks-architects-cadence?utm_source=chatgpt.com [8 May 2025].
- Praticò A. (2015). The analysis of the new strategic area of Hamburg: the redevelopment project of the Hafencity's waterfront. [online] Available at: https://www.researchgate.net/publication/306518132_The_analysis_of_the_new_strategic_area_of_Hamburg_the_redevelopment_project_of_the_Hafencity's_waterfront [8 May 2025].
- Prévio E. (2020). *Terrain vague de ignasi by sola-morales*. [online] Available at: <https://www.estudoprevio.net/terrain-vague-de-ignasi-by-sola-morales/?lang=en> [6 May 2025].
- Soja E. W. (1996). *Thirdspace: Journeys to Los Angeles and other real-and-imagined places*. Blackwell.
- Soja E. W. (2000). *Postmetropolis: Critical studies of cities and regions*. Blackwell.
- Sosnova N. (2016). Lviv public spaces of the 18th –19th centuries. *Architectural Studies*, 2(2), 203–209.

Sosnova N. (2018). The use of the B. Hillier's method for the significant city public space analysis. *Architectural Studies*, 4 (2). Editor -in-Chief B. Cherkes. Lviv. P. 282–288.

Terragni E., Corner J. & Diller Scofidio + Renfro (2015). *The High Line: Foreseen, Unforeseen*. London: Phaidon ; New York.

Turner V. (1969). *Ritual Process: Structure and anti-structure*. Routledge.

References

Augé M. (1995). *Non-places: Introduction to an anthropology of supermodernity* (J. Howe, Trans.). Verso. (Original work published 1992)

Augé M. (1995). *Non-places. non-places introduction to an anthropology of supermodernity*. Translated by John Howe. London; New York: VERSO

Barron P. and Mariani M. (2013). *Terrain Vague*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203552172>

Castells M. (1996). *The rise of the network society* (Vol. 1). Blackwell.

Diel A. and Lewis M. (2022). Structural deviations drive an uncanny valley of physical places. *Journal of Environmental Psychology*, 82, p. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2022.101844>

Dovey K. (2010). *Becoming Places: Urbanism / Architecture / Identity / Power*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203875001>

Gennep A. van (2019). *The Rites of Passage, Second Edition*. University of Chicago Press.

Graham H. (2024). Regen X: the £3 billion making of King's Cross. [online] *The Times*.com. Available at: https://www.thetimes.com/life-style/property-home/article/regen-x-the-3-billion-making-of-kings-cross-mnm3bcqj0?utm_source=chatgpt.com®ion=global [8 May 2025].

Hafencity (2022). HafenCity and its development in figures. *Facts & figures*. [online] Available at: https://www.hafencity.com/en/overview/facts-figures?utm_source=chatgpt.com [8 May 2025].

Harvey D. (1989). *The condition of postmodernity: An enquiry into the origins of cultural change*. Blackwell.

Harvey D. (2000). *Spaces of hope*. University of California Press.

Heft P. (2021). *Betwixt and Between: Zones as Liminal and Deterritorialized Spaces*. DOAJ (DOAJ: Directory of Open Access Journals).

Latz P. (2001). *Landscape Park Duisburg-Nord: The metamorphosis of an industrial site*. Waldheim, C. (ed.), *The Landscape Urbanism Reader*. Princeton Architectural Press.

Lefebvre H. (1991). *The production of space* (D. Nicholson-Smith, Trans.). Blackwell. (Original work published 1974)

Moore R. (2024). 'Nervous of its own boldness': the (almost) radical rebirth of King's Cross. [online] *the Guardian*. Available at: https://www.theguardian.com/artanddesign/2024/apr/28/the-almost-radical-rebirth-of-kings-cross-london-alison-brooks-architects-cadence?utm_source=chatgpt.com [8 May 2025].

Praticò A. (2015). The analysis of the new strategic area of Hamburg: the redevelopment project of the Hafencity's waterfront. [online] Available at: https://www.researchgate.net/publication/306518132_The_analysis_of_the_new_strategic_area_of_Hamburg_the_redevelopment_project_of_the_Hafencity's_waterfront [8 May 2025].

Prévio E. (2020). *Terrain vague de ignasi by sola-morales*. [online] Available at: <https://www.estudoprevio.net/terrain-vague-de-ignasi-by-sola-morales/?lang=en> [6 May 2025].

Soja E. W. (1996). *Thirdspace: Journeys to Los Angeles and other real-and-imagined places*. Blackwell.

Soja E. W. (2000). *Postmetropolis: Critical studies of cities and regions*. Blackwell.

Sosnova N. (2016). Lviv public spaces of the 18th–19th centuries. *Architectural Studies*, 2(2), 203-209.

Sosnova N. (2018). The use of the B. Hillier's method for the significant city public space analysis. *Architectural Studies*, 4 (2). Editor-in-Chief B. Cherkes. Lviv. P. 282–288.

Terragni E., Corner J. & Diller Scofidio + Renfro (2015). *The High Line: Foreseen, Unforeseen*. London: Phaidon ; New York.

Turner V. (1969). *Ritual Process: Structure and anti-structure*. Routledge.